

گونه‌شناسی نهادهای مالی و

مراکز تصمیم‌گیری اقتصادی در ساختار اقتصاد ایران

(بخش سوم)

دکتر بیژن بیدآباد

اشاره

در بخش اول این مقاله، گونه‌های رفتاری مراکز اقتصادی - مالی مشتمل بر بخش خانوار، بخش غیررسمی، بخش غیرعادی و بخش غیرقانونی را ملاحظه فرمودید و در بخش دوم هم مروری داشتیم بر وضعیت بودجه‌ای مراکز مالی رسمی همچون بودجه عمومی دولت، بودجه اختصاصی دولت، بودجه شرکت‌های دولتی، بودجه بانک‌ها، موسسات انتفاعی وابسته به دولت، شهرداری‌ها، سازمان‌های حمایتی، تامین اجتماعی و بازنشستگی و درمانی و بیمه‌ای. اینک توجه شما را به وضعیت بودجه دیگر مراکز مالی رسمی جلب می‌کنیم.

بانک و اقتصاد

۸- ارگان‌های تازه تاسیس شده پس از انقلاب: پس از انقلاب، ارگان‌های زیادی با اهداف مختلف تاسیس شدند که هرکدام در حیطه‌ای از امور فعالیت دارند. وظایف این ارگان‌ها شامل طیف وسیعی از اموری است که از حمایت اقشار ناتوان ایرانی و خارجی مانند کمیته امداد امام خمینی^(۱) تا مسایل دفاعی مانند سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را شامل می‌شود. درآمد این ارگان‌ها بعضاً به خزانه دولت ریخته می‌شود و بعضاً نیز از بودجه عمومی دولت کمک مالی دریافت می‌کنند. نحوه هزینه آنها نیز به طور مشابه در برخی از ارگان‌ها و برخی سال‌ها تحت

مدیریت قوه مجریه صورت می‌گیرد و در برخی از موارد تابع تصمیمات و مقررات ویژه هستند. نظارت دولتی در این بخش، بسته به هر ارگان، عملکرد متفاوتی دارد و گاه بدون هیچ نظارتی عمل می‌کنند. پس از اتمام جنگ، با توجه به پرسنل سپاه پاسداران که از کثرت زیادی برخوردار شده بود، برای استفاده از این نیرو فعالیت این ارگان در بخش‌های مختلف اقتصادی رسوخ بسزایی یافت. ریاست این ارگان تحت نظر رهبری می‌باشد.

در سال ۱۳۷۹ رقم ۴۸۵۰ میلیارد ریال

برای جلوگیری از فعالیت‌های اقتصادی

وزارت اطلاعات، قوه قضاییه، نیروی

انتظامی و سایر بخش‌های دفاعی -

امنیتی اختصاص یافته است.

۹- بنیادها: بنیادهای تاسیس شده پس از انقلاب را می‌توان در یک دسته و گروه قرار داد. بنیاد مستضعفان و جانبازان، بنیاد شهید، کمیته امداد امام خمینی، بنیاد ۱۵ خرداد، جامعه‌الصادق، بنیاد امیرالمومنین از جمله این نهادها هستند و مهمترین آنها بنیاد مستضعفان و جانبازان است. سرمایه این

بنیاد از محل مصادره اموال و دارایی‌های متعلق به خاندان پهلوی و وابستگان به آنها و افرادی که به نحوی اموال و سرمایه خود را ترک کرده و از ایران گریخته‌اند، تامین شده است. این بنیاد تقریباً در همه زمینه‌های اقتصادی، حتی در بخش‌هایی که نیاز به سرمایه‌گذاری‌های سنگین دارد، فعال است و بالغ بر ۴۰۰ شرکت، کارخانه و واحد تولیدی و خدماتی فعال را تحت پوشش خود دارد و در بیشتر زمینه‌های اقتصادی مانند ساختمان و عمران، توریسم، کشاورزی، صنعت، معدن، حمل‌ونقل و بازرگانی فعالیت می‌نماید^(۲). بودجه بنیادها به تصویب قوه مقننه نمی‌رسد و قوه مجریه اعمال نظر و دخل و تصرفی در آنها ندارد. بودجه بنیاد مستضعفان و جانبازان طی سال‌های گذشته همچنان روبه‌افزایش بوده است. این بودجه از ۷۷۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸، به ۱۰۴۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ افزایش یافته^(۳) و رقم بودجه سال ۱۳۸۱ این بنیاد ۲۳۵۶۰ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۸۰ از ۳۹ درصد افزایش برخوردار بوده است^(۴).

۱۰- نهاد رهبری: در بودجه کل کشور محلی برای هزینه‌های نهاد رهبری مشخص نشده است و این نهاد از محل درآمد بنیاد مستضعفان و جانبازان و کمیته اجرایی فرمان امام خمینی و سایر محل‌های

جدول شماره نه

پرداخت‌های کمیته امداد تحت‌عنوان کمک و امداد به داخل و خارج از کشور

(میلیارد ریال)

شرح	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰
ارایه خدمات کمیته امداد	۱۲۸۶	۱۵۶۳	۲۱۲۰	۳۱۷۱	۳۸۰۳/۱	۴۶۷۴/۴
نرخ رشد سالانه	—	%۲۱/۵	%۳۵/۶	%۴۹/۶	%۱۹/۹	%۲۲/۹
بودجه عمومی دولت	۵۷۳۴۲	۶۵۰۷۳	۸۱۳۳۴	۹۴۵۷۱	۱۳۶۶۱۴	۱۵۹۳۳۱
درآمد شهرداری تهران	۲۳۶۵	۱۹۰۱	۱۸۶۸	۲۷۳۱	۴۲۶۸	۴۹۸۷
نسبت کمک‌های اعطایی به بودجه عمومی دولت	%۲/۲	%۲/۴	%۲/۶	%۳/۴	%۲/۸	%۲/۹
نسبت کمک‌های اعطایی به درآمد شهرداری تهران	%۵۴/۳	%۸۲/۲	%۱۱۳/۴	%۱۶۱/۱	%۸۹/۱	%۹۳/۷

مأخذ: گزارش‌های آماری کمیته امداد امام خمینی / سال‌های مختلف.

اقتصادی وزارت اطلاعات، قوه قضاییه، نیروی انتظامی، و سایر بخش‌های دفاعی - امنیتی اختصاص یافته که حاکی از عمق فعالیت‌های اقتصادی این گروه از سازمان‌ها می‌باشد. لازم به ذکر است که این رقم بیش از دو برابر پرداخت یارانه مستقیم (به میزان ۲۱۲۲ میلیارد ریال) می‌باشد که برای کمک به ۳/۵ میلیون نفر خانوار کم‌درآمد در بودجه سال ۱۳۷۹ در نظر گرفته شده است. نفوذ طبیعی اینگونه سازمان‌ها در امور حساس تصمیم‌گیری و طبیعت اجرای سیاست‌های مربوط به این بخش، عملاً دخالت آنها را در مسایل تصمیم‌گیری اقتصادی ملموس می‌نماید. عملکرد اینگونه سازمان‌ها در کلیه کشورهای جهان حاکی از این است که آنها می‌توانند به عنوان کانال‌های مناسبی برای ایجاد و حفظ انحصارات، ردوبدل پورسانت‌ها، اختلاس، تبانی، ارتشا و سایر مفاسد مالی در ارتباط با مدیران سیاسی کشورها قرار گیرند.

سندوق‌های قرض الحسنه حداقل ۸/۲

درصد سپرده‌های قرض الحسنه و ۱۷/۳

درصد تسهیلات قرض الحسنه نظام مالی

کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

۱۳- آستانه‌ها و بقاع متبرکه: آستانه‌های

متبرکه و اماکن مقدسه نیز دارای منابع درآمدی متعدد هستند که شامل نذورات مردمی و درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری‌های قبلی آنها می‌باشد. قوای مقننه و

مقایسه با درآمد شهرداری تهران، گاهی از ۱/۶ برابر هم فزونی می‌یابد. از لحاظ عملکردی، این کمیته با فعالیت‌های سازمان بهزیستی تداخل دارد و ادغام آن در سازمان بهزیستی باعث کانالیزه‌شدن فعالیت‌های آن در خدمات امدادسانی خواهد شد. در حال حاضر، این کمیته با توجه به صلاحدید گروهی اقدام به هزینه‌نمودن منابع خود می‌نماید.

۱۲- سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی:

سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی رسمی در ایران از تنوع و تعدد زیادی برخوردارند. وزارت اطلاعات، سازمان بازرسی رهبری، اطلاعات سپاه پاسداران، اطلاعات ارتش، اطلاعات نیروی انتظامی، اطلاعات قوه قضاییه، سازمان‌های اطلاعاتی مرتبط با گروه‌های ذینفوذ مانند کارگزاران یا مؤتلفه و برخی دیگر از ارگان‌هایی که فعالیت مشابه انجام می‌دهند، در این طبقه دسته‌بندی می‌شوند. منابع درآمدی اینگونه سازمان‌ها بعضاً از بودجه عمومی دولت، بنیادها، و سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده قبلی آنان تامین می‌شود. به علت طبیعت اختفایی فعالیت‌های اینگونه دستگاه‌ها، غالباً هزینه‌ها حاوی اسناد و مستندات مالی کافی نیست و نظارت بر انجام هزینه آنها با مکانیزم‌های متداول حسابرسی قابل‌بررسی نمی‌باشد. فعالیت بسیاری از این سازمان‌ها در عرصه اقتصادی بسیار چشمگیر بوده، به طوری که براساس اظهارات رییس سازمان برنامه و بودجه، جدا از بودجه سالانه‌ای که برای دستگاه‌های اطلاعاتی همه‌ساله در بودجه‌های سنواری تخصیص می‌یابد، در سال ۱۳۷۹ رقم ۴۸۵۰ میلیارد ریال برای جلوگیری از فعالیت‌های

ویژه درآمدی و مالیاتی، منابع هزینه‌ای خود را تامین می‌کند. قوه مقننه نظارتی بر هزینه‌های این نهاد ندارد و علی‌القاعده این شیوه تامین اعتبار موافق انضباط مالی موردنظر نیست. از لحاظ اصول بودجه‌ریزی - بالاخص اصل وحدت بودجه - روش صحیح بر این منوال است که بنیاد مستضعفان و جانبازان و کمیته اجرایی فرمان امام خمینی و سایر محل‌های ویژه درآمدی، درآمدهای وصولی خود را به خزانه دولت واریز کنند و سپس براساس قوانین بودجه، مجدداً برای هزینه به نهاد رهبری یا ارگان‌های مشابه تخصیص داده شود. این مبحث در کلیه موارد مشابه که سرمایه نهاد یا ارگان یا موسسه یا شرکت یا هرگونه بنگاه تولیدی یا خدماتی - اعم از عمومی یا غیرعمومی مزبور - دولتی یا ملی باشد، یا به نحوی مالکیت ملی یا عمومی بر همه یا جزیی از سرمایه آن اطلاق شود، نافذ است. چنانچه این اصلاحات در بخش مالی کشور صورت گیرد، تحول عظیمی در نظام مالی کشور شکل خواهد گرفت.

عدم توجه به محل هزینه کردن منابع

جمع‌آوری شده از محل وجوه شرعی،

نذورات و صدقات، موجب تراکم منابع مالی

در برخی از حساب‌ها شده که گاه به مصارف

تجاری و غیره نیز می‌رسد.

۱۱- کمیته امداد امام خمینی: کمیته امداد امام

خمینی از نهادهای مالی غیرانتفاعی است که پس از انقلاب رسماً تاسیس شد و مستقیماً تحت نظر رهبری قرار دارد. شورای مرکزی آن متشکل از برخی سران گروه‌های مالی خاص مانند مؤتلفه می‌باشد. این کمیته به ارایه خدماتی تحت‌عنوان کمک و امداد در داخل و خارج از کشور مانند لبنان، سوریه، فلسطین، آذربایجان، تاجیکستان، کوزوو، چین، افغانستان و مشابه آن مبادرت می‌ورزد. میزان پرداختی این کمیته به خارج از کشور قابل توجه است و حول و حوش ۱۰ درصد پرداختی‌های آن را تشکیل می‌دهد. عملکرد این کمیته تحت نظارت قوای مقننه و مجریه نیست. میزان پرداخت‌های اعطایی این کمیته تحت عنوان کمک‌های مختلف در جدول شماره نه آورده شده است که در مقایسه با بودجه عمومی دولت، رقمی نزدیک به ۲/۲ درصد تا ۳/۴ درصد را تشکیل می‌دهد و در

مجریه هیچگونه نظارت، تصویب و دخل و تصرفی در بودجه این آستانه‌ها ندارند و دست مسوولان این آستانه‌ها در هزینه‌کردن منابع خود باز می‌باشد. علی‌القاعده سرمایه این آستانه‌ها و بقاع ملی است و متعلق به کلیه آحاد جامعه است و باید تحت نظارت کامل دولت و قوانین نظارتی عمل نمایند. آستانه‌های متبرکه حضرت رضا(ع) در مشهد^(۵)، حرم حضرت معصومه(س) در قم و حرم حضرت عبدالعظیم(ع) در شهر ری از عمده‌ترین این اماکن می‌باشند. آستانه‌های متبرکه در امور متنوعی از فعالیت‌های اقتصادی فعال هستند. براساس آمار ارائه شده توسط سازمان اوقاف و امور خیریه، تعداد این بقاع به ۵۵۱۹ بقعه می‌رسد^(۶).

۱۴- وجوه شرعی، نذورات و صدقات:

مالیات‌های اسلامی، تنوع و گستردگی خاصی دارند. با این که بعد از انقلاب در ایران حکومتی به نام اسلام بنا گردید، ولی هنوز مالیات‌های دولتی به سبک خود و مالیات‌های شرعی به سیاق جداگانه و سنتی خود عمل می‌نمایند. منابع اصلی مالیات‌های اسلامی که خمس و زکات از اقلام عمده و برجسته آن می‌باشند، بنا به صلاحدید شخص پرداخت‌کننده، به افراد خاصی از علما و روحانیان پرداخت می‌شود. شاید یکی از ویژگی‌های بارز اعتقادی در پرداخت وجوه شرعی، اجرای احکام الهی باشد که هر شخص با پرداخت این وجه، مال خود را تطهیر می‌کند که این عمل مطابقت با احکام کتاب آسمانی قرآن کریم دارد. در آیه ۱۰۳ سوره مبارکه توبه می‌فرماید: *خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا* که به پیامبر اکرم امر به اخذ از اموال جهت پاک‌گرداندن و تزکیه آنها داده شده و در آیه ۶۰ سوره مبارکه توبه نیز آمده است: *إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ*^(۷). این آیه در واقع محل هزینه‌کردن صدقات را مشخص فرموده است. ولی نکته اساسی که کمتر به آن توجه می‌شود، این بوده که آیا منابع پرداختی در موارد فوق‌الذکر صرف می‌شوند؟ یا آیا گیرنده وجه مشمول خطاب "خُذْ" در آیه شریفه فوق می‌شود یا خیر؟ به هر حال، عدم توجه پرداخت‌کنندگان به این موارد، سبب تراکم منابع مالی در برخی حساب‌ها شده که گاه به مصارف تجاری و غیره نیز می‌رسد.

۱۵- موسسات مالی غیردولتی: موسسات

مالی غیردولتی شامل موسساتی مانند بانک‌های

خصوصی، موسسات مالی - اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه و سایر موسسات مشابه می‌شود. وزارت امور اقتصادی و دارایی تعداد صندوق‌های قرض‌الحسنه را شش‌هزار واحد برآورد می‌نماید. از سال ۱۳۴۸ که اولین صندوق قرض‌الحسنه تاسیس شد، تاکنون حجم فعالیت این واسطه‌های مالی غیربانکی پیوسته روبه‌افزایش بوده است. نسبت سپرده‌های این صندوق‌ها به سپرده‌های بخش غیردولتی ۴/۷ درصد و نسبت تسهیلات اعطایی آنها به نسبت کل تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی ۴/۴۵ درصد برآورد می‌شود. صندوق‌های قرض‌الحسنه حدود ۸/۷ درصد سپرده‌های قرض‌الحسنه در نظام مالی کشور (مجموع سپرده‌های قرض‌الحسنه نظام بانکی و صندوق‌های قرض‌الحسنه) را جذب و ۱۷/۳ درصد تسهیلات قرض‌الحسنه نظام مالی کشور را اعطا می‌کنند^(۸). حدود ۱۰۰۰ صندوق از این صندوق‌ها تحت پوشش سازمان اقتصاد اسلامی و حدود ۲۰۰۰ از این صندوق‌ها هم تحت پوشش نیروی انتظامی می‌باشند^(۹). علیرغم این که صندوق‌های قرض‌الحسنه اثر قابل توجهی در بخش پولی کشور دارند، ولی همچنان فارغ از نظارت بانک مرکزی عمل می‌نمایند.

براساس بررسی‌های آماری مرکز آمار ایران، تعداد صندوق‌های قرض‌الحسنه در سال ۱۳۷۸ متجاوز از ۱۲۲۵ صندوق بوده است که در سطح کشور

به ارایه خدمات واسطه‌گری مالی (اعطای وام و اعتبار) مشغول بوده‌اند^(۱۰). نتایج این بررسی در سال ۱۳۷۸ نشان می‌دهد که از مجموع ۱۳۹۶ میلیارد ریال سپرده، نزدیک به ۱۲۱۲ میلیارد ریال آن به صورت وام به مشتریان صندوق اعطا شده است. میزان سپرده‌های قرض‌الحسنه در سیستم بانکی در سال موردنظر، رقم ۱۶۲۹۶ میلیارد ریال می‌باشد. لذا نسبت عملکرد صندوق‌های قرض‌الحسنه به سپرده‌های قرض‌الحسنه سیستم بانکی ۸/۵ درصد می‌باشد.

موسسات مالی - اعتباری و بانکی و بیمه‌ای و برخی بنیادهای مالی نیز در این گروه طبقه‌بندی می‌شوند که از مراکز مهم مالی در آینده اقتصاد کشور هستند^(۱۱). از این موسسات می‌توان به موسسه مالی و اعتباری بنیاد مستضعفان و جانبازان اشاره نمود که در سال ۱۳۶۴ تاسیس شده و در سال ۱۳۷۸ مجدداً ادامه فعالیت آن توسط شورای پول و اعتبار ابلاغ شد. در حال حاضر، این موسسه دارای بیش از ۲۶۰ شعبه مکانیزه در سراسر کشور و بیش از دو میلیون مشتری^(۱۲) و صاحب حساب و ۱۶۵۰ نفر شاغل است. سپرده‌های نزد این موسسه در پایان سال ۱۳۸۱ بالغ بر ۴۷۲۲ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۸۰ (۲۹۱۷ میلیارد ریال) ۶۲ درصد افزایش یافته است^(۱۳).

میزان دارایی‌های موسسات اعتباری غیربانکی

جدول شماره ده

فعالیت بورس اوراق بهادار تهران

شرح		۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰
سهام مورد معامله	تعداد (میلیون سهم)	۵۵۶/۲	۱۲۰۲/۷	۱۱۸۱/۹	۱۶۸۱/۵	۱۷۰۵/۶
	ارزش (میلیارد ریال)	۲۰۱۷/۶	۳۱۱۶/۷	۵۲۴۴/۶	۹۱۷۶/۷	۷۸۳۰/۹
سهام در دست عموم مردم	تعداد خریداران	۱۴۹۴۹۸	۱۵۳۹۶۸	۲۴۲۳۰۲	۳۴۲۷۶۴	۳۱۵۹۱۸
	دفعات معامله	۲۸۱۶۴۶	۲۸۵۷۳۲	۴۱۰۶۸۴	۷۲۵۳۲۰	۶۱۶۲۸۳
سهام در دست موسسات	تعداد (میلیون سهم)	۶۹۰۵	۵۴۷۰۴	۲۴۲۰۷	۳۲۷	۱۳۶۰۵
	ارزش (میلیارد ریال)	۳۳۹۰۷	۱۱۷۹۰۷	۲۰۳۴۰۸	۲۲۴۸	۴۶۸۰۵
شاخص قیمت و بازده		۱۶۵۳/۱	۱۹۱۱/۹	۳۲۶۶/۳	۵۲۲۱/۴	۷۵۰۲
شاخص بازده نقدی		۱۶۵۳/۱	۲۰۵۵	۲۴۴۷/۴	۲۸۹۸/۱	۳۲۹۹/۳
ارزش جاری سهام در پایان دوره (میلیارد ریال)		۲۷۱۲۸	۲۶۵۸۴	۴۳۷۴۳	۶۲۴۸۶	۸۱۶۸۱
ارزش جاری سهام به بودجه عمومی دولت		%۴۳/۵	%۴۹/۶	%۴۷/۴	%۵۹/۷	%۶۵/۱
تعداد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس		۲۶۳	۲۸۱	۲۹۵	۳۰۷	۳۱۸

مأخذ: خلاصه تحولات کشور در سال ۱۳۸۰ / بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

در سال ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰، به ترتیب برابر ۱۱۴۷ و ۲۹۸۸ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به مجموع دارایی‌های سیستم بانکی (۵۵۶۳۹۳ و ۷۰۲۳۵۱ میلیارد ریال) ارقام ناچیزی می‌باشند، ولی با استقبالی که از بانک‌های خصوصی شده است، در آینده نه‌چندان دور سهم زیادی را به خود اختصاص خواهند داد.

۱۶- بورس اوراق بهادار و شرکت‌های سرمایه‌گذاری: بورس اوراق بهادار تهران نیز یکی از مراکز و نهادهای مالی اجتماعی در کشور می‌باشد که ارزش جاری سهام آن سالانه از افزایش چشمگیری برخوردار است. جدول شماره ده وضعیت کلی این نهاد را از لحاظ روند تغییرات به خوبی نشان می‌دهد. بررسی ارقام جدول شماره ده و نمودار شماره هفت - بالاخص شاخص نسبت ارزش جاری سهام به درآمد دولت مندرج در بودجه عمومی - حاکی از این است که بورس اوراق بهادار عملاً یک نهاد قوی در تصمیم‌سازی‌های اقتصادی در ایران تلقی می‌شود.

زیر نویس‌ها

(۱) رقم ذکر شده در بودجه سالانه پیش‌بینی شده کمیته امداد امام خمینی در سال ۱۳۸۲ برابر ۴۴۴۵ میلیارد ریال است. نگاه کنید به جام جم / محمدحسین قدیری ایبانه / ۹ آبان ۸۱. این رقم با ارقام ارائه شده در گزارش‌های آماری سالانه کمیته امداد مغایرت زیادی دارد.

(۲) گروه ساختمان و عمران این بنیاد بیش از ۱۰۰ شرکت ساختمانی، مهندسی و کارخانه را شامل می‌شود که در داخل و خارج از کشور فعال هستند. این گروه عهده‌دار بیش از ۸۰ پروژه با رقم ۳۰۰ میلیون دلار (۲۴۰۰ میلیارد ریال) و ۱۰ پروژه عمرانی در کویت و پاکستان به ارزش ۱۰۰ میلیون دلار (۸۰۰ میلیارد ریال) می‌باشد. گروه صنایع و معادن این بنیاد با نزدیک به ۳۰۰۰ نفر پرسنل در قالب ۱۲۰ شرکت و کارخانه (بخش نفت و معدن این بنیاد با ۳۹۵۰ نفر شاغل در بیش از ۵۹ شرکت، بخش نساجی با ۱۸۶۰۸ نفر شاغل در قالب ۳۴ شرکت، بخش شیمیایی و سلولوزی با ۲۹۳۲ نفر شاغل در قالب ۱۲ شرکت، بخش فلزی و ماشین‌سازی با ۴۴۷۶ نفر شاغل در قالب ۱۴ شرکت) فعال است. گروه کشاورزی بنیاد هم دارای ۷۰ شرکت تولیدی و ۸۰۰۰۰ هکتار زمین زیر کشت و ۳۳۰۰۰ تن محصول کشاورزی و بخش‌های مختلف فرآوری مواد غذایی (۲۵ کارخانه با ۴۵۰۰۰ تن ظرفیت سردخانه)، زراعت (۷۰۰۰۰ هکتار و ۲۵۰۰۰۰ تن

محصول)، سیفی‌کاری (۸۰۰۰ هکتار و ۸۰۰۰۰ تن محصول)، دامداری (۱۹ مزرعه)، شیلالت (۲۰۰۰ تن صید با شش سردخانه) با سرمایه‌گذاری ۱۴۰ میلیون دلار (۱۱۲۰ میلیارد ریال) مشغول فعالیت می‌باشد. گروه بازرگانی نیز با ۱۵ شرکت بازرگانی و خدماتی در سال گذشته بیش از یک میلیارد دلار (۸۰۰۰ میلیارد ریال) کالا را در بازار داخلی به فروش رسانیده است. گروه توریسم و اوقات فراغت بنیاد مستضعفان هم از بزرگترین بخش‌های اقتصادی بنیاد با ۳۴ واحد فعال و ۲۴ هتل (از جمله هتل‌های پنج ستاره استقلال Hilton Hotel و آزادی Grand Hotel) و مجموعه‌های تفریحی متعدد می‌باشد.

شرکت‌های سرمایه‌گذاری نیز از بخش‌های مالی هستند که همچنان بر فعالیت‌های آنان در اقتصاد ایران افزوده می‌شود. شرکت‌های سرمایه‌گذاری زیادی در حال حاضر مشغول فعالیت هستند که اطلاعات مربوط به برخی از آنها را می‌توانید در این منبع بیابید:

history.htm

ادامه دارد

گروه حمل‌ونقل بنیاد نیز از وسعت سرمایه زیادی در بخش‌های کشتیرانی، حمل‌ونقل هوایی، راه‌آهن و حمل‌ونقل جاده‌ای برخوردار است. نگاه کنید به: <http://www.iran-bonyad.org/>

(۳) گزارش جامع عملکرد هشت‌ساله بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی (۱۳۷۶-۱۳۶۸) / ۱۳۷۷ / انتشار اداره کل روابط عمومی و امور فرهنگی / بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی / اسفند / صفحه ۳۰. <http://www.iranvajahan.net/> (۴) نگاه کنید به: <http://www.khorasandccc.com/> (۵) نگاه کنید به: <http://www.awqaf-ir.org/> (۶) نگاه کنید به: [begaee/begaee.htm](http://www.begaee/begaee.htm)

(۷) یعنی: جز این نیست که صدقات برای بینویان و در یوزگان و کارگران بر آنها و دل به دست آوردگان و در آزاد کردن بندگان و وام‌داران و در راه خدا و درماندگان راه است، بایسته است از خدا.

(۸) نگاه کنید به: <http://www.refahweekly.com/> society/u۳.ssoln.htm

(۹) نگاه کنید به: <http://www.hamshahri.net/> hamnews/۱۳۸۱/۸۱۱۱۱۳/bankb.htm#bankb

در این میان، از تعاونی اعتبار نامن‌الائمه، تعاونی اعتبار مولی‌الموحدین، صندوق پس‌انداز و قرض‌الحسنه رسالت، تعاونی قرض‌الحسنه معین‌الرضا، تعاونی قرض‌الحسنه میقات معین، صندوق قرض‌الحسنه انصارالمجاهدین، صندوق قرض‌الحسنه برگ سبز، قرض‌الحسنه موسسات مالی - اعتباری بنیاد، موسسه صندوق رفاه کیش، بنیان نور، صندوق قرض‌الحسنه بسیجیان، صندوق‌های قرض‌الحسنه تحت پوشش سازمان اقتصاد اسلامی، بانک خدمات اسلامی، صندوق قرض‌الحسنه شاهد، موسسه اعتباری توسعه صنعت ساختمان، موسسه اعتباری امین و برخی صندوق‌های قرض‌الحسنه که بعداً در بانک‌های خصوصی ادغام شدند، می‌توان نام برد. برخی نیز تعداد صندوق‌های قرض‌الحسنه تحت پوشش سازمان اقتصاد اسلامی را ۱۴۰۰ صندوق ذکر کرده‌اند (همشهری / ۲۴ خرداد ۱۳۸۲ به نقل از عضو هیات‌مدیره سازمان اقتصاد اسلامی).

(۱۰) آمارگیری از صندوق‌های قرض‌الحسنه / ۱۳۷۹ / مرکز آمار ایران.

(۱۱) در این میان، می‌توان به موسسه مالی - اعتباری بنیاد مستضعفان و جانبازان، بنیاد الزهرا، بنیاد نبوت، بنیاد المکاسب، بانک پارسیان، بانک کارآفرین، بانک سامان اقتصاد، بانک اقتصاد نوین، بیمه نوین، بیمه رازی، بیمه توسعه و بیمه کارآفرین اشاره نمود. لازم به ذکر است که واگذاری بیمه‌های دولتی البرز، آسیا و دانا از طریق بورس به بخش خصوصی نیز از موارد مطرح می‌باشد.

(۱۲) آسیا / ۵ تیر ۱۳۸۲.

(۱۳) ویژه‌نامه چهاردهمین همایش بانکداری اسلامی / موسسه عالی بانکداری ایران / بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران / ۱۳۸۲ / صفحات ۳۷۰-۳۵۹.

(۱۴) گرچه ارقام در فروردین ۱۳۸۲ تجدیدنظر و ارائه شده‌اند و با ارقام دیگر مطابق نیستند، ولی به‌هرحال، قابل‌مقایسه می‌باشند. برای مثال، ارزش بازاری سهام شرکت‌های سرمایه‌گذاری ملی ایران (سما) در پایان سال مالی (۱۳۸۱/۹/۳۰) برابر ۲۷۴۳ میلیارد ریال می‌باشد. نگاه کنید به: گزارش هیات‌مدیره به بیست‌ونجمین مجمع عمومی سالانه صاحبان سهام شرکت سرمایه‌گذاری ملی ایران (سما)، ۱۹ اسفند ۱۳۸۱.